

Tomasz Kautz
Akademia Marynarki Wojennej

**UWARUNKOWANIA PROCESU WYBORU
I REALIZACJI STUDIÓW
PRZEZ PODCHORAŻYCH
AKADEMII MARYNARKI WOJENNEJ**

STRESZCZENIE

W artykule zaprezentowano wyniki badań prowadzonych w środowisku podchorążych AMW dotyczących motywów podjęcia studiów, wyznawanych wartości i wykazywanych postaw w związku ze studiowaniem i służbą w Marynarce Wojennej RP. Prezentacja i interpretacja wyników badań sondażowych prowadzonych techniką ankiety i wywiadu poprzedzona została refleksją teoretyczną na temat wartości, motywów i postaw jako determinantów ludzkich działań.

Słowa kluczowe:

wartości, motywów, postawy, podchorąży, Akademia Marynarki Wojennej.

WSTĘP

Badania zrealizowano w ramach pracy naukowo-badawczej „Bursztyn” podjętej dla poznania uwarunkowań wyboru i realizacji studiów w Akademii Marynarki Wojennej przez studentów cywilnych i wojskowych. W odniesieniu do studentów wojskowych celem badań było:

- określenie motywów podjęcia studiów, wyznawanych wartości i wykazywanych postaw w związku ze studiowaniem;
- lepsze poznanie środowiska podchorążych AMW;
- ewaluacja procesu dydaktycznego i wychowawczego realizowanego w uczelni.

Tak sformułowane cele zrealizowano, prowadząc badania sondażowe techniką ankiety i wywiadu. Kwestionariusz ankiety składający się z dziesięciu pytań wypełniło 95 podchorążych, odpowiednio:

- 18 z I roku studiów (3 kobiety, 15 mężczyzn);
- 23 z II roku (4 kobiety, 19 mężczyzn);
- 20 z III roku (3 kobiety, 17 mężczyzn);
- 19 z IV roku (5 kobiet, 14 mężczyzn);
- 15 z V roku (3 kobiety, 12 mężczyzn).

Zastosowano losowe kryterium doboru studentów do populacji badanej. Badania przeprowadzono w świetlicy internatu podchorążych w czasie wolnym od zajęć służbowych, bez udziału przełożonych. Z powodu niewielkiej liczebności kobiet w badanej populacji (ogółem 18) odstąpiono od analizy wyników ankiety w ramach poszczególnych roczników ze względu na płeć. Wypowiedzi pań-podchorążych zostały jednak wyeksponowane — w sprawozdaniu z badań ukazano je na odrębnych wykresach i skomentowano. W niniejszym artykule zostały one również wyodrębnione spośród całej populacji.

Ponadto, dla uzyskania pełniejszego obrazu badanej rzeczywistości, posłużono się techniką wywiadu. Rozmowy przeprowadzono z dziesięcioma podchorążymi — dwoma z każdego roku studiów. W ramach każdego rocznika do badania wytypowano:

- jedną osobę z wysoką średnią oceną ze studiów, niesprawiającą trudności wychowawczych;
- jedną mającą relatywnie niskie wyniki w nauce i kłopoty z dyscypliną.

Wyboru respondentów dokonali dowódcy poszczególnych roczników. Rozmowy prowadzono w gabinecie 230/5 w czasie wolnym od zajęć służbowych, bez udziału przełożonych. W badaniu każdorazowo uczestniczyła osoba prowadząca wywiad oraz dwóch podchorążych z danego roku. Zadawano im po sześć pytań.

TEORETYCZNE PODSTAWY BADAŃ

Praca naukowo-badawcza „Bursztyn” dotyczy wyznawanych przez podchorążych wartości, ich motywów i postaw w związku ze studiami w AMW oraz służbą w MW. Dlatego na wstępie należałoby przybliżyć pojęcie wartości, motywacji oraz postaw.

Zdefiniowanie i rozumienie terminu wartości przysparza wiele trudności. W rozmaitych kontekstach demonstrują one różne znaczenia. W świadomości społecznej funkcjonują jako potoczne skojarzenia tego, co wartościowe, godne pożądania,

stanowiące cel wysiłków człowieka. Desygnatami wartości są dobro, prawda, piękno, użyteczność, wolność, odpowiedzialność, efektywność. „Poza wieloznacznością pojęcie wartości cechuje mglistość, płynność i podatność na rozmaite interpretacje. Każdy człowiek potrzebuje wielu wartości do swego istnienia i rozwoju”¹.

Pojęcie wartości pochodzi od łacińskiego *valor*, *valet* i oznacza: bycie silnym, zdrowym, potężnym, wartym, mającym znaczenie dla siebie i dla kogoś. Twórcą samego pojęcia i teorii wartości jest M. Scheler, niemiecki filozof. Uważa on, że wartości to świat zamknięty o hierarchicznym ustroju². Według *Encyklopedii PWN* wartość to „podstawowa kategoria aksjologii, oznaczająca wszystko to, co cenne i godne pożądania, co stanowi cel dążeń ludzkich”³. W *Słowniku języka polskiego* odnajdujemy zupełnie inne wyjaśnienie tego pojęcia. Jest to „cecha lub zespół cech właściwych danej osobie lub rzeczy, stanowiących o jej walorach cennych dla ludzi, mogących zaspokoić jakieś ich potrzeby”⁴. W *Słowniku filozofii* wartość jest definiowana jako „wszystko, co godne, by o to zabiegać. (...) Jest to pojęcie praktyczne, mające znaczenie jedynie w powiązaniu woli albo działania”⁵. W psychologii „wartością jest głównie zainteresowanie, jakim obdarza się jakiś przedmiot lub szacunek, jakim się darzy jakąś osobę”⁶.

Aby zrozumieć wartość, należy uświadomić sobie różne sposoby jej istnienia. Są dwie teorie o wartościach, jedna ma charakter obiektywny, druga zaś subiektywny. Teoria obiektywna traktuje wartości jako właściwości przedmiotów istniejących niezależnie od nas. Przykładem wartości obiektywnych są między innymi dobro, prawda i piękno. Wartości te są niezmiennie, istnieją obiektywnie i my, ludzie nie mamy na nie wpływu, musimy je akceptować, czy nam się podobają, czy nie. Zwolennicy tej teorii ujmują wartość jako cechę przynależną przedmiotowi niezależnie od subiektywnej oceny podmiotu. Teoria subiektywna z kolei traktuje wartość jako właściwość akceptowaną przez człowieka. W myśl tej teorii wartość jest zależna od naszych pragnień, celów czy potrzeb. Nie ma wartości istniejących samych w sobie jak w teorii obiektywistycznej, są one wytworem ocen⁷. Zwolennicy tego stanowiska traktują wartość jako cechę nadaną przedmiotowi przez podmiot.

¹ K. Denek, *Aksjologiczne aspekty edukacji szkolnej*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 1999, s. 25.

² Zob. tamże, s. 22.

³ *Mała Encyklopedia PWN A-Z*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1994, s. 935.

⁴ *Słownik języka polskiego R-Z*, red. M. Szymczak, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1995, s. 615.

⁵ D. Julia, *Słownik filozofii*, Wyd. Książnica, Katowice 2006, s. 422.

⁶ M. Łobocki, *Teoria wychowania w zarysie*, Impuls, Kraków 2006, s. 95.

⁷ Zob. K. Sośnicki, *Istota i cele wychowania*, Wyd. Nasza Księgarnia, Warszawa 1967, s. 155.

W literaturze przedmiotu spotykamy się z wieloma podziałami wartości, które są bardzo zróżnicowane ze względu na przyjęte teorie i stosowane kryteria. M. Rokeach podzielił wartości na ostateczne i instrumentalne.

Tabela 1. Wartości wg M. Rokeach

Wartości ostateczne	Wartości instrumentalne
1) bezpieczeństwo narodowe	1) ambicja
2) bezpieczeństwo rodziny	2) szerokość horyzontów intelektualnych
3) dojrzała miłość	3) zdolność
4) dostatnie życie	4) urok, czar osobisty
5) mądrość	5) czystość
6) poczucie dokonania	6) odwaga
7) poczucie własnej godności	7) umiejętność przebaczenia
8) pokój na świecie	8) opiekuńczość
9) prawdziwa przyjaźń	9) uczciwość
10) przyjemność	10) twórcza wyobraźnia
11) równowaga wewnętrzna	11) niezależność
12) równość	12) intelektualizm
13) szczęście	13) logiczność
14) świat piękna	14) miłość
15) uznanie społeczne	15) posłuszeństwo
16) wolność	16) grzeczność
17) zbawienie	17) odpowiedzialność
18) życie bez wrażeń	18) samokontrola

Źródło: M. Łobocki, *Teoria wychowania w zarysie, Impuls, Kraków 2006, s. 99–100.*

R. Jedliński podaje następującą klasyfikację wartości:

- 1) transcendentne (Bóg, wiara);
- 2) uniwersalne (dobro, prawda);
- 3) estetyczne (piękno);
- 4) poznawcze (wiedza, mądrość);
- 5) moralne (honor, miłość, szczerłość, przyjaźń, uczciwość);
- 6) społeczne (demokracja, solidarność, rodzina);
- 7) witalne (zdrowie, siła);
- 8) pragmatyczne (praca, talent);
- 9) prestiżowe (sława, kariera, pieniądze);
- 10) hedonistyczne (seks, zabawa)⁸.

⁸ Zob. M. Łobocki, wyd. cyt., s. 101–102.

„Socjologowie są zgodni co do uwarunkowań historycznych, społecznych, psychologicznych wyboru i hierarchizacji wartości. Wskazują na relatywizm przyjętych kryteriów zarówno w odniesieniu do określonego społeczeństwa, jak i jego kultury. Obiegowe w danej społeczności systemy i kryteria wartości stają się przez ich internalizację podstawowymi mechanizmami regulującymi zachowania i postawy ludzkie”⁹. Z powyższego wynika, że wartości mają niebagatelny wpływ na motywacje naszych działań oraz postawy, jakie wykazujemy wobec konkretnych osób i zjawisk.

Motyw w potocznym rozumieniu jest to rodzaj bodźca, który powoduje podjęcie lub zaniechanie działania. J. Atkinson definiuje motyw jako „względnie stałą dyspozycję osobowościową, która determinuje dążenie do celu”¹⁰. Według K. Olechnickiego i P. Załęckiego motyw to „zespół uświadomionych lub nieuświadomionych czynników, nadających kierunek jednostkowym, grupowym, moralnym, behawioralnym, słownym itp. działaniom, postawom i reakcjom uczuciowym”¹¹.

W literaturze przedmiotu spotykamy się z wieloma klasyfikacjami motywów. Najbardziej przejrzysty wydaje się dychotomiczny podział na motywację wewnętrzną (podejście humanistyczne) i motywację zewnętrzną (podejście behawioralne). Pierwszy rodzaj motywacji wiąże się z podejmowaniem jakiejś aktywności, decyzji bez oczekiwania na gratyfikację (nagrodę). Drugi wskazuje na to, iż angażujemy się w jakąś aktywność dla jej zewnętrznych konsekwencji.

Rodzaj motywacji nie pozostaje bez wpływu na postawy wobec zjawisk, ludzi, podejmowanych zadań. Termin *postawa* jest wieloznaczny, stosowany w wielu dziedzinach nauki. Po raz pierwszy został użyty przez filozofów H. Spencera i A. Baina dla określenia psychicznego stanu gotowości do słuchania oraz uczenia się czegoś. W potocznym rozumieniu postawa to pewien sposób spojrzenia na rzeczywistość i zachowania się w określonych sytuacjach. „Termin ten bywa definiowany jako trwała ocena (pozytywna bądź negatywna) ludzi, obiektów, idei, poglądów. Postawy są trwałym nastawieniem, reakcją na coś, w tym sensie, że pozostają niezmiennie przez dłuższy czas. Postawy zawierają w sobie komponent emocjonalno-uczuciowy, kognitywny, aksjologiczny”¹².

Poszczególne komponenty postaw szczegółowo charakteryzuje M. Ziółkowski¹³:

1. Komponent aksjologiczny — wartości wyznawane przez jednostkę stanowią wyznacznik naszego nastawienia wobec zastanej rzeczywistości.

⁹ *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. VII, red. T. Pilch, Żak, Warszawa 2008, s. 40.

¹⁰ *Encyklopedia...*, t. III, red. T. Pilch, Żak, Warszawa 2008, s. 421.

¹¹ K. Olechnicki, P. Załęcki, *Słownik socjologiczny*, Graffiti, Toruń 2004, s. 134.

¹² *Encyklopedia...*, t. IV, red. T. Pilch, Żak, Warszawa 2005, s. 727.

¹³ M. Ziółkowski, *Orientacje indywidualne a system społeczny*, [w:] *Orientacje społeczne jako element mentalności*, red. J. Reykowski, K. Skarżyńska, M. Ziółkowski, Poznań 1990, s. 123.

2. Komponent kognytywny — potoczna wiedza o rzeczywistości zawiera opis i diagnozę rzeczywistości społecznej, wyjaśnianie oraz prognozę.
3. Komponent emocjonalno-uczuciowy — ocena postrzeganej rzeczywistości polegająca na porównaniu stanu zastanego z uznawanymi wartościami.

PREZENTACJA I INTERPRETACJA WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH

Wykorzystana w badaniach ankieta zawiera dziesięć pytań i zadań wielokrotnego wyboru. Przytaczanie ich na łamach niniejszego artykułu uznano za niecelowe. Ograniczono się zatem do scharakteryzowania jej wyników. W tekście poprzez podkreślenie wyeksponowano kwestie będące przedmiotem zainteresowania ankietera.

Podchorążowie z poszczególnych roczników raczej zgodnie przyznają, że jedną z dominujących przyczyn (motywów) podjęcia studiów w AMW była chęć przeżycia ciekawej przygody, fascynacja wojskiem i mundurem oraz patriotyzm. Mniejsze znaczenie odgrywała w tym względzie perspektywa osiągania wysokich zarobków i jeszcze mniej istotne były takie czynniki, jak tradycje rodzinne, przypadek bądź wpływ środowiska rówieśniczego.

Podchorążowie z piątego roku częściej niż ich młodsze koleżanki i koledzy wskazują na materialno-bytowe powody podejmowania decyzji o studiach w AMW.

Należy zatem sądzić, że w przeważającej liczbie przypadków podchorążowie podejmowali decyzje o wyborze rodzaju studiów świadomie, autonomicznie, powodowani właściwymi dla swego wieku emocjami. Czynie to raczej z fascynacji nieznanym sobie światem wojska i morza, rzadko z powodów socjalno-bytowych.

Dla przeważającej liczby pań-podchorążych podstawowym czynnikiem skłaniającym je do podjęcia studiów w AMW była perspektywa wysokich zarobków, chęć przeżycia ciekawej przygody oraz fascynacja wojskiem i mundurem. Pozostałe czynniki odegrały marginalną rolę.

Mając możliwość ponownego wyboru studiów zdecydowana większość podchorążych raz jeszcze podjęłaby trud studiowania w AMW (zazwyczaj na tym samym kierunku), a około jedna czwarta badanej populacji zadeklarowała chęć zmiany uczelni. Wyjątek w tym względzie stanowią podchorążowie czwartego roku, z których prawie jedna trzecia wyraziła możliwość zmiany uczelni, głównie na cywilną, oraz około jedna czwarta — zmiany kierunku studiów.

Żaden podchorąży, bez względu na rok studiów, nie ma zamiaru rezygnować z wyższego wykształcenia. Wszyscy, gdyby nawet zrezygnowali ze studiów w AMW, podjęliby trud studiowania na innej uczelni.

Kobiety w zdecydowanej większości deklarują, iż ponownie wybrałyby studia w AMW (wojskowe, ewentualnie cywilne). Z możliwości studiowania gdzie indziej skorzystałaby zaledwie co dziesiąta pani-podchorąża.

Najczęściej wskazywanymi przez podchorążych korzyściami odniesionymi z faktu studiowania w AMW były: zwiększenie sprawności fizycznej i odporności psychicznej, stanie się osobą bardziej odpowiedzialną oraz zyskanie cennych doświadczeń. Do grona korzyści niespełna połowa podchorążych, za wyjątkiem pierwszego rocznika, zaliczyła zdobycie specjalistycznej wiedzy niezbędnej oficerowi MW, nieco mniej — opanowanie umiejętności praktycznych wymaganych od oficera MW. Znikoma liczba podchorążych z poszczególnych lat studiów, w ich mniemaniu, nie odniosła żadnych korzyści z faktu studiowania w AMW.

Kobiety do grona głównych korzyści związanych ze studiowaniem w uczelni zaliczają: odporność psychiczną, wzrost odpowiedzialności i doświadczenie. Za ledwie co czwarta wymienia w tym kontekście wiedzę specjalistyczną i umiejętności niezbędne oficerowi MW.

Podchorążowie raczej zgodnie, bez względu na rok studiów, jako najbardziej cenione wartości wskazywali rodzinę, miłość, przyjaźń, a następnie honor, zdrowie, mądrość i wiedzę.

W zdecydowanie mniejszym stopniu podchorążowie identyfikują się z takimi wartościami, jak pieniądze, dobra materialne, stanowisko, kariera, spokój, niezależność, aktywność czy rozrywka. Nie dotyczy to jednak podchorążych z piątego roku, co należy tłumaczyć wiekiem oraz świadomością czekających ich zmian w życiu po zakończeniu nauki.

Wypowiedzi kobiet nie odbiegają od przedstawionych wyżej, charakteryzujących całą badaną populację.

Większość podchorążych wskazuje na pracowitość, zaangażowanie i determinację jako postawy, które charakteryzują ich w najwyższym stopniu. Znikoma liczba podchorążych z pierwszego, drugiego i trzeciego roku studiów identyfikuje się z lenistwem, obojętnością i biernością. Zastanawiające jest natomiast, iż do takich postaw przyznaje się blisko jedna czwarta podchorążych z czwartego i prawie połowa z piątego roku studiów. Obojętność i bierność w odniesieniu do studiowania wzrasta zatem wraz z kolejnymi latami studiów.

Pracowitość, zaangażowanie i determinacja to postawy, z którymi utożsamia się zdecydowana większość badanych kobiet. Postawy pejoratywne (bierność i lenistwo) deklaruje nieco ponad dziesięć procent pań.

Relatywnie niewielu podchorążych (około jedna czwarta) pozytywnie ocenia swą wytrzymałość fizyczną i zdyscyplinowanie. Większa liczba respondentów uważa się natomiast za osoby odpowiedzialne, lojalne, dojrzałe i koleżeńskie. Z takimi postawami utożsamia się jednak zaledwie ponad połowa podchorążych.

Można zaobserwować swego rodzaju kryzys podchorążego czwartego roku, na który wskazują wypowiedzi studentów z tego rocznika. Wyjątkowo nisko, w porównaniu z pozostałymi podchorążymi, oceniają oni swe zdyscyplinowanie, odporność psychiczną i fizyczną.

Deklaracje kobiet na temat posiadanych cech nie odbiegają od przedstawionych wyżej, charakteryzujących całą badaną populację.

Plany związane z dalszą służbą są również wskaźnikiem postaw wykazywanych przez podchorążych. Dominującym pragnieniem, wyrażanym przez ponad połowę respondentów, jest służba w wojsku do osiągnięcia pełnych uprawnień emerytalnych. Ponad połowa podchorążych z młodszych roczników i około jedna trzecia z roku czwartego i piątego wyraża wolę uczestniczenia w akcjach militarnych poza granicami kraju.

Zaledwie około połowa podchorążych chciałaby służyć na jednostkach pływających MW, a blisko jedna czwarta w jednostkach brzegowych, przy czym wraz z kolejnym rocznikiem studiów proporcje te zmieniają się na korzyść jednostek pływających.

Również wraz z kolejnym rocznikiem studiów wzrasta liczba podchorążych, którzy nie wiążą dalekosiężnych planów ze służbą w MW. Na piątym roku pogląd taki prezentuje ponad jedna czwarta respondentów.

Kobiety zdecydowanie deklarują wolę służby na jednostkach pływających, pragnienie uzyskania pełnych uprawnień emerytalnych w wojsku oraz uczestnictwo w akcjach militarnych poza granicami kraju.

Ponad połowa podchorążych uważa, że zmiany w wojsku idą we właściwym kierunku i będą korzystne w perspektywie wieloletniej służby. Przeciwnego zdania jest około dziesięć procent respondentów.

Blisko jedna piąta podchorążych w prowadzonej reformie armii upatruje kolejnej próby ograniczenia przywilejów kadry, przy czym respondenci z różnych roczników nie są pod tym względem jednomyślni. Najbardziej krytycznie do zmian w wojsku ustosunkowani są podchorążowie z czwartego roku, najmniej z pierwszego rocznika. Poziom zainteresowania realiami służby wzrasta w miarę zbliżania się do promocji i zależy od wielu czynników (osobowość podchorążego, szkolenia, praktyki).

Relatywnie znaczna liczba osób badanych nie przejawia zainteresowania reformą w siłach zbrojnych, być może ze względu na deklarowany wyżej stosunek do służby wojskowej.

Ponad połowa badanych kobiet wyraziła optymizm wobec zmian w wojsku, upatrując w nich potencjalnych korzyści. Ich opinie nie odbiegają od przedstawionych wyżej, charakteryzujących całą badaną populację.

Aby umożliwić samodzielną analizę opinii wyrażonych przez respondentów poprzez odpowiedzi na pytania ankietowe, zostały one zaprezentowane poniżej w tabeli. Liczby respondentów (wyrażone w procentach) nie sumują się do stu, gdyż uczestnicy badań mieli możliwość wskazywania więcej niż jednego wariantu odpowiedzi.

Tabela 2. Zestawienie odpowiedzi respondentów na pytania ankiety

Pytanie/zadanie	Warianty odpowiedzi	Liczba respondentów, którzy wybrali dany wariant odpowiedzi [%] z roku:					Kobiety
		I	II	III	IV	V	
<i>Proszę wskazać nie więcej niż trzy przyczyny, dla których podjęła Pani/podjął Pan studia w AMW</i>	Tradycje rodzinne	11	21	20	15	28	33
	Wpływ środowiska rówieśniczego	5	0	0	0	12	5
	Patriotyzm	28	65	45	27	60	11
	Perspektywa otrzymania mieszkania	11	9	0	11	28	5
	Zainteresowanie sprawami morza	18	34	60	20	40	17
	Trudna sytuacja materialna rodziny	5	4	0	5	20	5
	Perspektywa wysokich zarobków	33	35	20	52	28	67
	Chęć przeżycia ciekawej przygody	61	66	65	64	33	55
	Przypadek	28	18	5	0	33	0
	Fascynacja wojskiem i mundurem	66	52	50	51	28	50
<i>Jaką decyzję podjęłaby Pani/podjąłby Pan odnośnie wyboru kierunku studiów i uczelni, gdyby możliwym było dokonać tego jeszcze raz? Proszę wskazać nie więcej niż trzy stwierdzenia</i>	Zmieniłabym/zmieniłbym kierunek studiów	5	4	0	21	0	5
	Zmieniłabym/zmieniłbym uczelnię	33	21	25	44	20	11
	Rozpoczęłabym/rozpocząłbym studia cywilne	11	18	15	33	12	22
	Ponownie wybrałabym/wybrałbym studia wojskowe w AMW	67	73	60	44	80	61
	Nie podejmowałabym/podejmowałbym żadnych studiów	0	0	0	0	0	0
<i>Jakie korzyści odniosła Pani/odniósł Pan, studiując w AMW? Proszę wskazać nie więcej niż trzy odpowiedzi</i>	Zdołałam/zdołałem wiedzę specjalistyczną niezbędną oficerowi MW	5	39	40	26	46	29
	Opanowałam/opanowałem niezbędne umiejętności praktyczne	28	35	25	16	20	29
	Zyskałam/zyskałem odporność psychiczną i sprawność fizyczną	82	65	55	48	60	50
	Jestem bardziej odpowiedzialna/odpowiedzialny	72	43	60	48	27	55
	Nie odniosłam/odniosłem żadnej korzyści	5	5	5	5	13	0
	Zyskałam/zyskałem cenne doświadczenia	66	43	55	69	53	65
<i>Proszę uszeregować w kolejności od 1 — najbardziej cenionej do 12 — najmniej cenionej wymienione wartości:</i> <i>Przy analizie uwzględniano trzy najwyżej cenione wartości</i>	Mądrość i wiedza	22	34	40	32	33	28
	Zdrowie	39	48	35	21	46	28
	Sprawność fizyczna	0	13	20	0	7	0
	Pieniądze, dobra materialne	5	13	10	0	20	5
	Stabilizacja życiowa	5	13	20	11	7	28
	Rodzina	78	56	80	69	54	55
	Stanowisko — kariera	5	9	5	16	13	16
	Miłość, przyjaźń	61	61	40	52	47	55
	Spokój	28	18	0	11	27	28
	Niezależność	5	4	5	11	13	11
	Aktywność, rozrywka	11	12	0	0	7	5
	Honor	44	31	45	48	47	22

<i>Które określenia z listy najlepiej charakteryzują Pani/Pana obecną postawę, wykazywaną w związku ze studiowaniem w AMW? Proszę wskazać nie więcej niż trzy określenia</i>	Pracowitość	55	52	50	36	26	66
	Zaangażowanie	66	69	60	36	40	71
	Lenistwo	5	0	0	6	12	0
	Determinacja	61	82	50	42	40	32
	Obojętność	11	9	15	27	46	11
	Bierność	5	0	10	27	40	11

<i>Proszę wskazać nie więcej niż trzy określenia, które najrzetelniej charakteryzują Pani/Pana osobę</i>	Odpowiedzialność	66	52	65	68	60	78
	Dojrzałość	33	39	50	31	33	39
	Wysoka odporność na stres	50	61	30	15	52	16
	Duża wytrzymałość fizyczna	22	39	30	16	22	5
	Wysokie zdyscyplinowanie	28	31	50	10	29	28
	Lojalność	39	35	35	38	33	43
	Koleżeństwo	44	39	25	48	60	43

<i>Jakie plany ma Pani/Pan w związku z zawodową służbą wojskową? Proszę zaznaczyć nie więcej niż trzy wypowiedzi</i>	Chciałabym/chciałbym służyć w wojsku do osiągnięcia pełnych uprawnień emerytalnych	71	61	70	46	46	50
	Nie wiąże dalekosiężnych planów ze służbą w MW	0	0	5	11	28	11
	Chciałabym/chciałbym służyć na jednostkach pływających	33	51	51	42	60	39
	Chciałabym/chciałbym służyć w jednostkach brzegowych MW	43	39	25	22	12	11
	Chciałabym/chciałbym uczestniczyć w akcjach militarnych realizowanych w ramach NATO lub ONZ	61	78	75	26	22	45

<i>Jak ocenia Pani/Pan zmiany w wojsku związane z profesjonalizacją armii i nowelizacjami ustawy o służbie wojskowej w perspektywie swojej kariery? Proszę wybrać nie więcej niż trzy odpowiedzi</i>	Sądzę, że skorzystam na tych zmianach	88	56	67	43	60	55
	Uważam, że stracę w wyniku wprowadzanych zmian	5	22	5	16	0	13
	Nie interesuję się reformą armii	7	4	28	21	20	11
	Sądzę, że jest to kolejna próba ograniczania przywilejów kadry	0	35	0	32	20	22

Źródło: badania własne.

PREZENTACJA I INTERPRETACJA WYNIKÓW BADAŃ UZUPEŁNIAJĄCYCH PROWADZONYCH TECHNIKĄ WYWIADU

Dla uzyskania lepszego obrazu badanego środowiska, cechujących go wartości, motywów i postaw w związku ze studiowaniem w AMW i służbą w MW wybranym podchorążym zadano sześć pytań i uzyskano na nie następujące odpowiedzi:

Pytanie 1. Co skłoniło Panią/Pana do wyboru AMW jako swojej uczelni?

Odpowiedzi:

Podchorążowie jako najczęstszy powód podjęcia studiów w AMW wymieniali: zainteresowanie (fascynację) morzem, chęć pływania, zwiedzania świata, fascynację wojskiem i mundurem. W dalszej kolejności zwracali uwagę na: relatywnie wysokie zarobki żołnierzy zawodowych, stabilizację życiową, bezpieczeństwo socjalne. Respondenci zazwyczaj dość żywiołowo podchodzili do zadawanych im pytań i swego udziału w wywiadzie. Ich odpowiedzi nie były zatem emocjonalnie neutralne, dla przykładu: „znajomi byli zszokowani moim wyborem...”, „studia w AMW uważałam za awans społeczny”, „wstyd powiedzieć, ale wcześniej nic na temat Akademii nie wiedziałem. Trafiłem tu za namową kuzyna...”.

Pytanie 2. W jakim stopniu uczelnia spełniła Pani/Pana oczekiwania i sprostowała wyobrażeniom na jej temat?

Odpowiedzi:

Podchorążowie podkreślali, że „rzeczywistość raczej nie odpowiada wyobrażeniom” — w Uczelni jest inaczej niż to sobie wyobrażali, pod niektórymi względami lepiej, pod innymi gorzej. W większości przypadków spodziewali się „wojska”, ale przeszkadza im, że czasami „najważniejszy jest regulamin, a nie myślenie” oraz „promowana jest bierność i posłuszeństwo (regulaminowi)”. Takie deklaracje składają przede wszystkim podchorążowie mający kłopoty z dyscypliną i z niższą średnią ocen.

Pytanie 3. Jakie są pozytywne i negatywne strony AMW i studiowania w jej murach?

Odpowiedzi:

Opinie podchorążych na temat poszczególnych aspektów funkcjonowania uczelni czasami dalece się różnią. Oto niektóre z nich: „AMW spełniła moje oczekiwania w nadmiarze...”, „trochę zawiodłam się poziomem nauczania, w szczególności matematyki i fizyki”, „liczyłem na wyższe wymagania sportowe”, „w AMW można się uwstecznić pod względem języka angielskiego”, „praktyki są najsilniejszą stroną uczelni — jestem z nich bardzo zadowolona”, „AMW jest najbardziej wojskową ze wszystkich wojskowych uczelni”. Niektórzy wyrażali zadowolenie z poziomu nauczania, organizacji i realizacji zajęć dydaktycznych, inni jednoznacznie je krytykowali, na przykład: „jestem przekonana, że mamy bardzo fachową kadrę, od której możemy się wiele nauczyć”, „wolałbym dostać (dobrą) książkę do przedmiotu niż produkt wtórny (zastępczy) w postaci kiepskiej prezentacji wykonanej na jej podstawie

i odczytanej przez nauczyciela”, „w uczelni mamy za dużo wykładów, a za mało zajęć praktycznych przygotowujących nas do służby na okrętach”.

Podchorążowie zgodnie narzekali na brak możliwości podejmowania studiów w trybie indywidualnym oraz kłopoty związane z uzyskiwaniem zgody na realizację drugiego kierunku studiów lub studiów podyplomowych. Zgodnie dostrzegali również wysoką jakość infrastruktury uczelni (sal wykładowych, laboratoriów, akademików), opieki medycznej i warunków socjalno-bytowych. „Przychodząc do AMW, nawet nie wiedziałam, że dostanę jakiś żołd, który później wzrósł czterokrotnie”, „zawsze ktoś będzie niezadowolony, ale ja się cieszę, mam tu wszystko” — stwierdzali respondenci.

Do niewątpliwych pozytywnych stron studiowania w AMW podchorążowie zaliczyli perspektywę uzyskania wysokich kwalifikacji zawodowych i wykonywania w miarę stabilnej pracy. Studenci starszych roczników wykazują wyższy poziom krytycyzmu niż ich młodsze koleżanki i koledzy.

Pytanie 4. Jakie zmiany w swej osobowości zauważyła Pani/zauważył Pan w związku ze studiowaniem w AMW?

Odpowiedzi:

O najważniejszych zmianach w swojej osobowości podchorążowie mówią: „stałam się bardziej pewna siebie”, „jestem bardziej odpowiedzialny — na praktyce myślę, co może mi się stać i moim kolegom”, „umiem milczeć, kiedy trzeba”, „mam większą wyobraźnię”, „jestem bardziej punktualny”, „potrafię lepiej zorganizować sobie czas”, „jestem bardziej koleżeński, mniej egoistyczny”.

Szerszą refleksję na temat wpływu studiów na osobowość mają studenci starszych roczników. Żaden z respondentów nie wskazał wartości lub postaw pejoratywnych jako rezultatu studiowania w AMW.

Pytanie 5. Jak ocenia Pani/Pan siebie jako studenta?

Odpowiedzi:

Zdecydowana większość respondentów dobrze lub bardzo dobrze ocenia się jako studentów. Wśród postaw najlepiej opisujących swój stosunek do studiów wymieniają pracowitość, zaangażowanie, pilność, determinację, systematyczność; rzadziej lenistwo, bierność, obojętność. Podchorążowie z niższą średnią ocen oraz sprawiający kłopoty dyscyplinarne też raczej pozytywnie oceniają się w tej kategorii, aczkolwiek przyznają, że mobilizują się do nauki zazwyczaj dopiero przed kolokwium lub sesją.

Większą determinację i zaangażowanie w proces studiowania deklarują podchorążowie młodszych roczników.

Pytanie 6. Jak ocenia Pani/Pan siebie jako żołnierza?

Odpowiedzi:

Większość podchorążych oceniła siebie dobrze lub bardzo dobrze, przypisując sobie takie postawy, jak zdyscyplinowanie, odpowiedzialność, koleżeństwo, posłuszeństwo. Podchorążowie z niższą średnią ocen i sprawiający kłopoty dyscyplinarne również raczej pozytywnie ocenili siebie w tej kategorii.

Podchorążowie dostrzegali natomiast braki w swym rozwoju fizycznym i związanej z tym kondycji. Z jednej strony postulowali więcej zajęć z WF, z drugiej zauważali, że uczelnia stwarza warunki do uprawiania sportu, ale stosunkowo niewiele podchorążych z nich korzysta.

Podchorążowie nie czują się ograniczeni lub zniewoleni faktem noszenia munduru i wynikającymi z niego konsekwencjami. Pozytywnie odbierają ideę obowiązku, rozkazu i dyscypliny. Podkreślają natomiast, że wiele poleceń i rozkazów jest dla nich „niezrozumiałych, bezsensownych, absurdalnych”.

PODSUMOWANIE

Po zapoznaniu się z poglądami i opiniami 95 podchorążych wyrażonymi w formie odpowiedzi na pytania ankietowe oraz 10 podchorążych w ramach przeprowadzonego z nimi wywiadu sformułowano poniższe konkluzje:

1. Podchorążowie AMW podejmowali decyzje o wyborze profilu studiów oraz uczelni powodowani głównie względami natury pozamerytorycznej (niezwiązanej z ofertą programową uczelni), właściwymi dla ich wieku, głównie: chęcią przeżycia ciekawej przygody, fascynacją wojskiem i mundurem oraz zainteresowaniami morzem. Nieco rzadziej wymienianym, aczkolwiek istotnym kryterium dokonanego wyboru, była perspektywa relatywnie wysokich zarobków, stabilnej pracy oraz patriotyzm.
2. Zdecydowana większość badanych podchorążych deklaruje zadowolenie z wyboru uczelni i kierunku studiów. W razie potrzeby i mając taką możliwość, dokonałaby takiego samego lub podobnego wyboru powtórnie.
3. Uczelnia raczej sprostała oczekiwaniom młodych ludzi pragnących studiować w jej murach. Ich wyobrażenia na temat AMW nie zawsze się potwierdziły: „jest inaczej, niż się spodziewaliśmy” — deklarują podchorążowie, „co nie oznacza, że gorzej”.

4. Podchorążowie doceniają warunki socjalno-bytowe oraz opiekę medyczną zapewnianą im przez uczelnię.
5. Podchorążowie cenią studia w AMW głównie za to, iż dzięki nim stali się bardziej odpowiedzialni, odporni psychicznie, sprawni fizycznie i zyskali duże doświadczenie (życiowe). W mniejszym stopniu doceniają przekazaną im wiedzę merytoryczną i zdobyte umiejętności praktyczne, niezbędne oficerowi MW.
6. Większość podchorążych, bez względu na rok studiów, najbardziej identyfikuje się z takimi wartościami, jak rodzina, miłość, przyjaźń, a następnie honor, zdrowie, mądrość i wiedza.
7. Zdecydowanie rzadziej podchorążowie wskazywali na: pieniądze, dobra materialne, stanowisko, karierę, spokój, niezależność, aktywność czy rozrywkę jako wartości charakteryzujące ich osobowość.
8. Wraz z upływem czasu studiów podchorążowie zaczynają przykładać coraz większą wagę do zagadnień (wartości) materialnych.
9. Postawy, które charakteryzują podchorążych AMW w najwyższym stopniu, to: pracowitość, zaangażowanie i determinacja.
10. Z kolejnymi latami studiów zwiększa się liczba podchorążych wykazujących obojętność, bierność i lenistwo w odniesieniu do studiowania. Poziom deklarowanych postaw tego typu na piątym roku jest niepokojący.
11. Można zaobserwować swego rodzaju kryzys podchorążego czwartego roku. Wyjątkowo nisko, w porównaniu z pozostałymi podchorążymi, oceniają oni swoje zdyscyplinowanie, odporność psychiczną i fizyczną. Jest to prawdopodobnie wywołane kumulującym się zmęczeniem wynikającym z konieczności łączenia obowiązków studenta i żołnierza. W perspektywie promocji, objęcia pierwszego stanowiska służbowego i związanych z tym zmian w życiu — zjawisko to ustępuje.

BIBLIOGRAFIA

- [1] *Aksjologiczne horyzonty wychowania człowieka XXI wieku*, red. Z. Frączek, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2004.
- [2] Denek K., *Aksjologiczne aspekty edukacji szkolnej*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 1999.
- [3] *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. VII, red. T. Pilch, Żak, Warszawa 2008.
- [4] *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. IV, red. T. Pilch, Żak, Warszawa 2005.

- [5] *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. III, red. T. Pilch, Żak, Warszawa 2008.
- [6] Julia D., *Słownik filozofii*, Wyd. Książnica, Katowice 2006.
- [7] Łobocki M., *Teoria wychowania w zarysie*, Impuls, Kraków 2006.
- [8] *Mała encyklopedia PWN A-Z*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1994.
- [9] Matuszewicz C., *Wprowadzenie do psychologii*, VIZJA PRESS & IT, Warszawa 2011.
- [10] Olechnicki K., Załęcki P., *Słownik socjologiczny*, Graffiti, Toruń 2004.
- [11] Ostrowska K., *Wartość w naszym życiu*, „Wychowawca”, 2004, nr 6.
- [12] *Psychologia. Podręcznik akademicki*, red. J. Strelau, D. Doliński, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2008.
- [13] *Słownik języka polskiego R-Z*, red. M. Szymczak, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1995.
- [14] Sośnicki K., *Istota i cele wychowania*, Wyd. Nasza Księgarnia, Warszawa 1997.
- [15] Ziółkowski M., *Orientacje indywidualne a system społeczny*, [w:] *Orientacje społeczne jako element mentalności*, red. J. Reykowski, K. Skarżyńska, M. Ziółkowski, Poznań 1990.

VALUES, MOTIVATIONS AND ATTITUDES DISPLAYED BY CADETS RELATED TO STUDIES AT POLISH NAVAL ACADEMY

ABSTRACT

The paper presents the results of research on motives to enter the academy, values and attitudes in relation to study and service of Naval Academy's cadets. The presentation and interpretation of the results was preceded by theoretical reflection on the issues of values, motives, attitudes as determinants of actions taken by human beings.

Keywords:

values, motivations, attitudes, cadet, Polish Naval Academy.